

Asia: VN/23654/2021/

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle arkistointilaiksi ja laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Patentti- ja rekisterihallitus (PRH) pitää arkistointia koskevan lainsäädännön uudistamista tarpeellisena.

Esitys arkistointilaiksi sekä ehdotetut muutokset tiedonhallintalakiin selkeyttävät arkistoinnin käsitteistöä ja menettelyitä. Lain säännökset mahdollistaisivat sähköisten tietoaineistojen arkistoon siirtojen laajan käyttöönoton. Laissa säädettäisiin Kansallisarkiston hallussa ja määräysvallassa olevien arkistoitujen asiakirjojen ja tietoaineistojen saatavuuden ja turvallisen käytön varmistamisesta sekä Kansallisarkiston arkistoinnin ja arkiston ylläpidon kannalta tarpeellisesta määräyksenantovallasta. Kansallisarkistoon siirretyt asiakirjat ja tietoaineistot muodostaisivat ehdotetun lain mukaan kansallisen arkistotietovarannon.

Kansallisarkiston oman toiminnan ja arkistotietovarannon ylläpidon ohella on kuitenkin tärkeätä se, että sääntely edesauttaa rekisteriviranomaisen tiedonhallintaa ja arkistointimenettelyjä. Olennaista paitsi PRH:n tiedonhallinnalle ja arkistoinnille, myös ilmoitusten käsittelylle, asiakas- ja tietopalvelulle, on se, että Kansallisarkisto ottaa päätöksissään huomioon myös ne vaikutukset, jotka aineistojen arkistoinnista ja siirrosta aiheutuu viranomaisen toiminnalle.

PRH kiinnittää huomiota erityisesti lakiehdotuksen 9 §:n ja 13 §:n menettelysäännöksiin koskien päätöksentekoa arkistoinnista ja arkistojen siirrosta. Ehdotetun 9 §:n mukaan Kansallisarkisto päättää arvonmääritykseen perustuen viranomaisen arkistoitavista asiakirjoista ja tietoaineistoista.

13 §:n mukaan viranomaisten on siirrettävä Kansallisarkiston päätöksen mukaisesti arkistoitavat asiakirjat ja tietoaineistot sähköisessä muodossa kansalliseen arkistotietovarantoon.

Ehdotetun 13 §:n 3 momentin mukaan Kansallisarkisto päättää viranomaista kuultuaan siirron ajankohdasta. Siirto voidaan toteuttaa tiedonhallintalain 21 §:ssä tarkoitetun säilytysajan kuluessa. Nykyisen lakikohdan tekstimuotoiltu jättää kuitenkin avoimeksi sen, voiko Kansallisarkisto päättää yksipuolisesti siirron ajankohdasta vai onko Kansallisarkistolla velvollisuus noudattaa aineistot tuottaneen tahon eli viranomaisen omaa näkemystä. Sähköisen siirron aikaistaminen on myös kustannuskysymys: vain harvoissa viranomaisten järjestelmissä (etenkin substanssijärjestelmät) on valmiina siirtoon tarvittavat mekanismit ja ominaisuudet, joten alati niukkenevien taloudellisten resurssien paineessa järjestelmien kehittäminen tällä tavalla on melko kohtuuton edellytys.

PRH pitää siirtoa säilytysajan kuluessa myös ongelmallisena erityisesti niissä tapauksissa, joissa aineistoon kohdistuu muutoksia ja tietopyyntöjä. Esimerkiksi PRH:n ylläpitämässä kaupparekisterissä yksittäisen osakeyhtiön rekisteröinnin sisältämät asiakirjat kattavat koko historian eli yrityksen elinkaari voi olla hyvin pitkä. Näin voimassa olevalta osakeyhtiöltä voi saapua muutosilmoitus vaikkapa huomenna, mutta se, voidaanko ehdotettu muutos merkitä rekisteriin, pitää tarkistaa jo vuosia, vuosikymmeniä tai peräti vuosisatoja sitten saapuneiden asiakirjojen avulla. Lisäksi aineistoon kohdistuu huomattavan paljon viranomaisten ja elinkeinoelämän tietopyyntöjä, joten ilmoitusten ja tietopyyntöjen toteuttaminen tällaisen aineiston osalta olisi käytännössä huomattavan hankalaa, jos asiakirjat ja tietoaineisto olisi siirretty Kansallisarkiston arkistotietovarantoon. Mikäli asiakirjoja siirrettäisiin arkistotietovarantoon kesken rekisteröintien elinkaaren, niin asiakirjoja katsovan olisi vaikea myös havaita yhteys alati päivittyviin rekisteritietoihin ja etenkin siihen, että muutosilmoituksen jälkeen on voinut tulla jo useampikin muu muutosilmoitus tai peräti toiminnan lakkauttamisilmoitus.

Nämä seikat pitää ottaa huomioon ennen kuin tehdään päätöksiä asiakirjojen ja tietoaineistojen siirrosta.

Mantere Eero
Patentti- ja rekisterihallitus